

Received / Makale Geliş Tarihi 08.11.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (49)
pp / ss 1642-1655

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.14580336
Mail: editor@pejoss.com

Doç. Dr. Demet Şefika Mangır
<https://orcid.org/0000-0002-2542-8551>
Selçuk Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/045hgzm75>

Toplumsal Değişim mi Küresel Strateji mi? Renkli Devrimlerin Siyasi Anatomisi

Social Change or Global Strategy? Political Anatomy of Color Revolutions

ÖZET

Makale, devrim teorisi çerçevesinde renkli devrimler olgusunu incelemekte ve özellikle bölgesel ve küresel aktörlerin renkli devrimler üzerindeki manipülasyonlarını ele almayı amaçlamaktadır. Renkli devrimler, genellikle toplumsal ve siyasi değişim taleplerinin demokratik reformlar yoluyla gerçekleştirilmesini hedefleyen kitlesel hareketler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, makale, devrim teorisi temelinde renkli devrimlerin ortaya çıkış sürecini ve bu hareketlerin eski Sovyet ülkeleri, Doğu Avrupa ve Afrika gibi bölgelerde neden daha sık meydana geldiğini analiz etmektedir. Makalede, bölgesel ve küresel aktörlerin bu devrimlere müdahale yöntemleri ve amaçları ele alınırken, diplomasi den medyaya, finansal destekten askeri müdahalelere kadar geniş bir yelpazede değerlendirilen müdahale araçlarının renkli devrimlerin yönünü ve sonuçlarını nasıl etkilediği incelenmektedir. Bu çerçevede, renkli devrimlerin ortaya çıktığı coğrafyalarda siyasi istikrarsızlık, bölgesel güç dengelerinin değişmesi ve uluslararası ilişkilerde gerilimlerin artması gibi bölgesel ve küresel aktörlerin uzun vadeli etkilerine dikkat çekilmektedir. Makalede nitel araştırma yöntemleriyle, renkli devrimlerin bölgesel ve küresel politika üzerindeki karmaşık etkilerini anlamaya yönelik bir analiz sunulmakta ve toplumsal değişim taleplerinin küresel güç stratejileri ile nasıl kesiştiği ve renkli devrimlerin siyasi anatomisini nasıl şekillendirdiği, tarihsel, kavramsal ve teorik bir çerçevede değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Devrimler, Renkli Devrimler, Toplumsal ve Siyasi Değişim, Uluslararası İlişkiler, Bölgesel ve Küresel Aktörler.

ABSTRACT

The article examines the phenomenon of color revolutions within the framework of revolutionary theory and aims to address the manipulations of regional and global actors on color revolutions in particular. Color revolutions are generally defined as mass movements that aim to realize demands for social and political change through democratic reforms. However, it is known that these movements are often supported and intervened by regional or global powers. In this context, the article analyzes the process of the emergence of color revolutions based on revolutionary theory and why these movements occur more frequently in regions such as the former Soviet countries, Eastern Europe and Africa. The article examines the methods and purposes of regional and global actors' intervention in these revolutions, and examines how intervention tools evaluated in a wide range from diplomacy to media, from financial support to military interventions affect the direction and outcomes of color revolutions. In this context, attention is drawn to the long-term effects of regional and global actors, such as political instability in the geographies where color revolutions occur, changes in regional balances of power and increasing tensions in international relations. The article presents an analysis aimed at understanding the complex effects of color revolutions on regional and global politics using qualitative research methods, and evaluates how demands for social change intersect with global power strategies and how they shape the political anatomy of color revolutions within a historical, conceptual and theoretical framework.

Keywords: Revolutions, Color Revolutions, Social and Political Change, International Relations, Regional and Global Actors.

1. GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca, bireyler ve topluluklar siyasi görüşlerini ifade etmek ve özgürce kendini yönetme haklarını savunmak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemler, toplumun politik yapısına ve iktidarın halkın taleplerine nasıl tepki verdiğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bazı durumlarda, mevcut siyasi düzeni tamamen değiştirmek ve toplumsal beklentilere daha uygun bir sistemle ikame etmek için devrim çağrısında bulunulmuştur. Devrim hareketleri tarihsel olarak şiddetle ilişkilendirilmiş, liderler şiddet yoluyla siyasi değişikliklerin elde edilebileceğine inanmışlardır (Goldstone,1991: 2). Ancak son yirmi yılda, renkli devrim terimi siyaset bilimciler, analistler ve araştırmacılar arasında yaygın bir kullanım kazanmıştır. Örneğin McFaul (2005:10), Transitions from Postcommunism başlıklı makalesinde, renkli devrimlerin, postkomünist ülkelerde demokratikleşme süreçlerinde oynadığı rolü incelemiş ve bu

devrimlerin nasıl dış destekle şekillendiğini detaylandırmıştır. Beissinger (2007), Structure and Example in Modular Political Phenomena: The Diffusion of Bulldozer/Rose/Orange/Tulip Revolutions makalesinde, renkli devrimlerin bir tür modüler fenomen olarak farklı bölgelerde nasıl yayıldığını ve ortak özellikler taşıdığını analiz etmiştir. Özellikle, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'daki devrimlere odaklanmıştır. Bunce ve Wolchik (2011: 12), Defeating Authoritarian Leaders in Postcommunist Countries kitabında renkli devrimlerin neden bazı postkomünist ülkelerde başarılı olduğunu ve diğerlerinde başarısız kaldığını anlamak için kapsamlı bir karşılaştırmalı analiz sunmaktadır. Karatnycky (2005: 42), Ukraine's Orange Revolution makalesi ile Ukrayna'daki Turuncu Devrim'i ayrıntılı bir şekilde inceleyerek renkli devrimlerin demokrasi mücadelesindeki yerini tartışmıştır. Ayrıca Freedom House, Nations in Transit çalışması ile özellikle eski Sovyet ülkelerindeki demokratikleşme ve renkli devrimler üzerine kapsamlı raporlar sunarak, bu terimin analiz ve araştırma dünyasında nasıl kullanıldığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu terim, geleneksel devrim anlayışının aksine, barışçıl direniş biçimlerini çağrıştırmaktadır. Renkli devrimlerin temel karakteristiği, şiddetten kaçınma ve barışçıl protestolarla politik değişim elde etme çabalarıdır. Bu devrimler, şiddet içeren ayaklanmalar yerine, sivil itaatsizlik, kitlesel protestolar ve sembolik eylemler yoluyla halkın taleplerini iletmeyi amaçlamaktadır (McFaul, 2005: 6). Ancak, renkli devrimler teriminin bilimsel literatürde belirsizlik yaratması, bu olgunun karmaşıklığı ve çok boyutluluğundan kaynaklanmaktadır. Araştırmacıların yaklaşımlarının, kendi bilimsel perspektiflerine ve araştırma yöntemlerine göre farklılık göstermesinden dolayı, sosyal bilimler, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar gibi disiplinlerde renkli devrimler, farklı teorik çerçeveler altında analiz edilmiştir. Bu farklılıklar, kavramın tek bir anlamda sabitlenememesine yol açmaktadır. Örneğin, bazı araştırmacılar renkli devrimleri demokratikleşme süreçleri olarak görüp halkın iradesiyle otoriter rejimlerin devrilmesi şeklinde değerlendirirken, diğerleri bu devrimlerin arkasında dış müdahale ve jeopolitik çıkarların olduğunu öne sürmektedir. Özellikle Batı yanlısı müdahalelerle ilişkilendirilerek, renkli devrimlerin yerel halk hareketleri olmaktan çok, küresel güç dengelerini etkileme amacı taşıdığı ileri sürülmektedir (Beissinger, 2007: 263, Bunce ve Wolchik, 2011: 41). Bu farklı bakış açıları, renkli devrimlerin hem içsel hem de dışsal dinamikleri olan karmaşık süreçlere sahip olduğunu göstermekte, özellikle iktidar değişim süreçleri, yerel düzeyde birlikte uluslararası aktörlerin ve küresel sistemin etkisiyle de şekillenmektedir. Dolayısıyla renkli devrimler, hem sosyo-politik değişim taleplerini hem de uluslararası ilişkilerdeki stratejik rekabeti inceleyen bir kavram haline gelmiştir. Makale, devrim teorisi çerçevesinde renkli devrimler olgusunu incelemekte ve özellikle bölgesel ve küresel aktörlerin renkli devrimler üzerindeki manipülasyonlarını ele almayı amaçlamaktadır. Renkli devrimler, genellikle toplumsal ve siyasal değişim taleplerinin demokratik reformlar yoluyla gerçekleştirilmesini hedefleyen kitlesel hareketler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, makale, devrim teorisi temelinde renkli devrimlerin ortaya çıkış sürecini ve bu hareketlerin eski Sovyet ülkeleri, Doğu Avrupa ve Afrika gibi bölgelerde neden daha sık meydana geldiğini analiz etmektedir. Makalede, bölgesel ve küresel aktörlerin bu devrimlere müdahale yöntemleri ve amaçları ele alınırken, diplomasiden medyaya, finansal destekten askeri müdahalelere kadar geniş bir yelpazede değerlendirilen müdahale araçlarının renkli devrimlerin yönünü ve sonuçlarını nasıl etkilediği incelenmektedir. Bu çerçevede, renkli devrimlerin ortaya çıktığı coğrafyalarda siyasal istikrarsızlık, bölgesel güç dengelerinin değişmesi ve uluslararası ilişkilerde gerilimlerin artması gibi bölgesel ve küresel aktörlerin uzun vadeli etkilerine dikkat çekilmektedir. Makalede nitel araştırma yöntemleriyle, renkli devrimlerin bölgesel ve küresel politika üzerindeki karmaşık etkilerini anlamaya yönelik bir analiz sunulmakta ve toplumsal değişim taleplerinin küresel güç stratejileri ile nasıl kesiştiği ve renkli devrimlerin siyasi anatomisini nasıl şekillendirdiği, tarihsel, kavramsal ve teorik bir çerçevede değerlendirilmektedir.

2. TARİHSEL SÜREÇTE DEVRİM TEORİLERİNİN VAROLUŞSALLIĞI

Renkli devrim teriminin kökeni, genellikle eski Sovyet ülkelerinde, Orta ve Doğu Avrupa'da, Orta Asya'da ve bazı Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen halk hareketlerine dayanır. Bu hareketler, Batı yanlısı hükümetlerin ya da rejimlerin, seçim hileleri veya otoriter uygulamalarına karşı kitlesel bir halk tepkisini ifade eder. Gürcistan'daki Gül Devrimi, Ukrayna'daki Turuncu Devrim, Kırgızistan'daki Lale Devrimi, Lübnan'daki Sedir Devrim, Sudan'daki Aralık Devrimi, renkli devrimlerin en bilinen örnekleri arasında yer almaktadır (Beissinger, 2007: 262). Bu devrimler, sivil itaatsizlik ve barışçıl protestolarla karakterize edilmelerine rağmen, sıklıkla dış müdahalelere maruz kalmışlardır. Batı ülkelerinin demokratikleşme ve reform taleplerine karşı bu hareketler, genellikle Batı'nın çıkarlarına meydan okuyan toplumsal tepkiler olarak ortaya çıkmıştır (McFaul, 2005: 8). Bu devrimlerde, katılımcılar genellikle belirli renkler, fularlar veya çiçekler gibi semboller kullanarak barışçıl bir direniş göstermişlerdir. Renkli devrimlerin barışçıl karakterine rağmen, bu hareketler dış müdahale için uygun zeminler oluşturabilmektedir. Protesto eylemleri sırasında, Batılı ülkelere ve uluslararası kuruluşlardan gelen finansal ve diplomatik destekler, devrim hareketlerinin başarısını artırıcı bir etki yaratmıştır. Özellikle medya manipülasyonu ve bilgi savaşları,

renkli devrimlerin arka planındaki kilit unsurlardan biri haline gelmiştir (Beissinger, 2007: 270). Bu devrimlerdeki dış müdahalelerin çoğu, askeri müdahale olmaksızın diplomatik baskı ve ekonomik yardımlarla sınırlı kalmıştır. Renkli devrim olgusunu anlayabilmek, devrim kavramının tarihsel kökenlerine ve semantik evrimine inmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda, Devrim terimi, Latince *revolutio* (revolvere: geri dönmek, döndürmek) kökünden türetilmiştir. Bu terim, İngilizce *revolution* ve Fransızca *révolution* şeklinde modern dillere aktarılmış, ardından Arapça kökenli *dawr* kelimesiyle ilişkili olarak Türkçeye geçmiştir (Crossley, 2002: 45). Devrim, esas itibarıyla hızlı ve kapsamlı bir değişim, köklü ve radikal bir dönüşüm anlamına gelir. Bu kavram, ilk başta ekonomik ve siyasal reformları ifade eden daha geniş bir çerçeve içinde değerlendirilmiş, ancak zamanla köktenci değişimlerle ilişkilendirilen özel bir anlam kazanmıştır (Skocpol, 1979: 4).

Amerikan ve Fransız devrimlerinin yaşandığı dönemde ve sonrasında devrim kavramı, sadece siyasi değişim değil, toplumun köklü ve geniş çaplı dönüşümlerini ifade eden daha kapsamlı bir anlamı içermektedir. Bu devrimlerin, farklı toplumsal ve politik gruplar tarafından olumlu ya da olumsuz yönleriyle değerlendirilmesi, devrim kavramının içeriğini derinleştirmiştir (Hobsbawm, 1962: 21-25). İlericilik, kaçınılmazlık ve devrimin kaçınılmaz sosyal dinamikleri gibi meseleler özellikle Fransız Devrimi'yle tartışılmaya başlanmış ve bu tartışmalar sonraki on yıllarda da devam etmiştir (Tocqueville, 1856: 45-48). Bu bağlamda Fransız Devrimi, halkın geleneksel güç yapılarından uzaklaşarak devletin bilinçli vatandaşları haline gelmesini sağlamıştır. Bu süreç, halkın geleneksel aristokrasi ve monarşik otorite yerine, ulusun ideolojik temeline dayanan bir yönetim sistemi içinde yer alması anlamına gelmektedir. Meşruiyetin ulus temeline kayması, ulusal egemenlik kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Skocpol, 1979: 110-115). Bu dönüşümle birlikte karşı-devrim, devrimci ve toplumun evrimi gibi kavramlar da teorik ve pratik olarak gelişmiş ve modern siyasetin temellerini atmıştır. Dolayısıyla bu kavramların gelişimi, toplumsal ve siyasi dönüşümlerin sadece birer siyasi olay olmadığını, aynı zamanda toplumun yapısal değişimlerini tetiklediğini anlama açısından önemlidir. Devrimler, yeni yönetim mekanizmaları yaratırken, aynı zamanda bu mekanizmalara karşı çıkan hareketlerin de doğmasına sebep olmuştur (Goldstone, 1991: 48-50). Bu süreçler, toplumsal ve siyasi değişimin kaçınılmaz bir diyalektiğini ortaya koymuş ve devrimlerin ilerici mi yoksa gerici mi olduğuna dair tartışmalar modern sosyoloji ve siyaset biliminin önemli konularından biri haline gelmiştir.

19. yüzyılda, devrimlerin nedenleri ve sonuçları, özellikle bu yüzyılda gerçekleşen çok sayıda devrim ışığında yoğun bir şekilde incelenmiştir. 19. yüzyılın ilk on yıllarında, Saint-Simon öncülüğünde, Fransız tarihçileri Thierry, Guizot ve Mignet gibi düşünürler, devrimleri sınıf mücadelesinin bir sonucu olarak ele alan yaklaşımlar geliştirmeye başlamışlardır (Crossley, 2002: 125). Bu ilk değerlendirmeler, devrimlerin sosyal sınıflar arasındaki çatışmalarla şekillendiğini vurgulayan teorilerin temelini oluşturmuştur. Zamanla, devrimci düşünceler güç kazandıkça, devrimler sol kanadın ve radikal grupların temsilcileri, sosyalistler ve Marksistler tarafından daha derinlemesine incelenmiş, aynı zamanda muhafazakâr düşünürler tarafından da eleştirel çalışmalara konu edilmiştir. Bu süreçte, devrimler yazarların ideolojik konumlarına bağlı olarak ya romantize edilmiş ya da eleştirilmiştir.

Karl Marx ve Friedrich Engels, devrim teorisine yaptıkları katkılarla sınıf mücadelesinin tarihsel analizdeki merkezi rolünü vurgulamış ve bu kavramı kapitalizmi yıkma amacı taşıyan devrimci bir araç olarak kullanmışlardır. Marx, devrimin sosyal ve siyasi yönlerinin birbirine derinlemesine bağlı olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: *Her devrim, toplumun eski düzenini çözer; bu bakımdan sosyaldir. Her devrim, eski yönetim gücünü yıkar; bu bakımdan siyasidir* (Marx, 1957: 137). Bu ifade, Marx'ın erken dönem yazılarında devrimin çift boyutlu yapısının öne çıktığına işaret eder. Bu bağlamda Marx ve Engels, devrimi tarihin itici gücü olarak görmüş ve Fransız Restorasyon Dönemi tarihçilerinin savunduğu gibi, devrimlerin sınıf mücadelesinin bir yönü olduğu fikrini geliştirmişlerdir (Marx, 1957: 35-38; Engels, 1979: 45-50). Bu görüşler, özellikle Komünist Manifesto (Marx, 1957: 35-38) ve Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i (Marx, 2000:104-106) gibi eserlerde ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Marx, toplumsal devrimi, özellikle üretim biçiminden diğerine geçişi temsil eden, toplumsal sistemin ekonomik temelindeki değişikliklerle açıklamış ve bu değişimlerin üstyapıyı dönüştürdüğünü vurgulamıştır. Marx'a göre toplumun maddi üretim gücü belirli bir gelişme aşamasında, mevcut üretim ilişkileriyle -ya da hukuki terimlerle ifade ederse, mülkiyet ilişkileriyle- çatışmaya girer. Üretici güçlerin gelişimi, bu ilişkileri sınırları zorlayan unsurlara dönüştürür. Ardından toplumsal bir devrim çağı başlar. Ekonomik temeldeki bu değişimler, zamanla üstyapının bütününde dönüşüme yol açar (Marx, 2000: 211). Bu anlayış, Sovyet Tarihsel Materyalizmi içinde egemen hale gelmiş ve Marksist düşüncenin temel ilkelerinden biri olmuştur. Görüldüğü üzere Marx'ın bu görüşleri, devrimlerin sadece siyasi olaylar olarak değil, ekonomik yapıdaki değişimlerin bir sonucu olarak incelenmesi

gerektiğini öne sürer ve özellikle üretim ilişkileri ile toplumsal yapı arasındaki dinamik etkileşimi anlamak için temel oluşturur.

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarından itibaren devrim teorileri daha sistematik bir biçimde gelişmeye başlamıştır. I. Dünya Savaşı'na kadar olan döneme ait devrim teorileri, genellikle klasik sosyal teori veya geleneksel sosyal teoriler olarak sınıflandırılmaktadır (Tocqueville, 1856: 112-118). Bu teoriler, devrimleri çoğunlukla sosyal felsefe, tarih felsefesi veya sosyal değişim ideolojileri gibi daha geniş bağlamlar içinde anlamaya ve analiz etmeye çalışmıştır. Örneğin, Tocqueville'in çalışmaları, devrimlerin toplumsal yapılar ve politik ilişkiler üzerindeki etkisini anlamak için kullanılan klasik yaklaşımların tipik bir örneğidir (Tocqueville, 1856: 112-118). Bununla birlikte, 1920'lerden itibaren gelişen devrim teorileri, devrimlerin içsel dinamiklerine ve ortaya çıkma nedenlerine daha özel bir ilgi göstermeye başlamıştır (Goldstone, 1991: 28-45). Bu dönemdeki teorik yaklaşımlar, devrimi yalnızca bir tarihsel ya da sosyo-politik olay olarak ele almakla kalmayıp, aynı zamanda devrimlerin belirli sosyo-ekonomik koşullar, güç ilişkileri ve toplumsal yapılarla nasıl şekillendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşımlar, devrimleri bir türün evrimsel kökenleri ve davranışları gibi belirli genel temalar ve özellikler doğrultusunda tanımlanabilir bir bilimsel olgu olarak ele almıştır. Böylece, devrimler hem toplumsal yapıyı dönüştüren birer olay olarak hem de belirli içsel dinamiklerle açıklanması gereken sosyo-politik süreçler olarak kavramsallaştırılmıştır. Dolayısıyla bu dönemin devrim teorisyenleri arasında Alexis de Tocqueville, Karl Marx, Thomas Bailey, George Helm Yeaman, Joseph Clark, Karl Kautsky, Brooks Adams, Gustave LeBon, Charles A. Ellwood, Emil Lederer ve Gustav Landauer gibi figürler öne çıkmaktadır. Ancak, Pitirim Sorokin (1925) bu teorileri ele alırken, dönemin devrim tanımlarının genellikle yanlış temellere dayandığını belirtmiştir. Sorokin, bu tanımları tatlı ve acı kategorileri altında inceleyerek, çoğu zaman devrimlerin hayal edilen özelliklerle gerçeklikten daha fazla örtüştüğüne işaret etmiştir. Sorokin'e (1925:137-140) göre, bu tür devrim tanımları daha çok toplumun idealize edilmiş bir yorumunu yansıtmaktadır ve gerçeklikten kopuk, soyutlamalar içermektedir. Dolayısıyla, Sorokin'in bu eleştirileri, devrimleri sadece siyasi değişim olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapıları ve bireysel psikolojiyi de dönüştüren kompleks süreçler olarak ele almanın önemini vurgulamaktadır. Bu bakış açısı, devrimlerin sosyal yapıları ve güç dinamiklerini yalnızca yüzeysel bir şekilde değil, derinlemesine anlamayı amaçlayan bir perspektife olan ihtiyacı öne çıkarmaktadır. Sorokin (1925:145-148), devrimci süreçlerin sosyal reformlar yoluyla çok daha etkili bir şekilde gerçekleştirilebileceğini iddia ederken, devrimci hareketlerin yarattığı kısa vadeli değişimlerin genellikle daha geniş ve kalıcı toplumsal değişimlere yol açmadığını savunmuştur.

Öte yandan, devrimci düşünürler arasında Lenin, Kautsky, Luxemburg ve Trotsky gibi isimler, devrimleri sadece toplumsal çatışmanın bir sonucu değil, aynı zamanda kapitalist sistemin içsel çelişkileriyle başa çıkmanın bir yolu olarak değerlendirmiştir (Lenin, 1969: 83-85; Luxemburg, 1991: 57-60). Bu teorisyenler, devrimlerin kaçınılmaz olduğu ve işçi sınıfının bu süreçte belirleyici bir rol oynayacağı görüşünü savunmuşlardır. Ayrıca, devrimci partilerin bu süreci yönlendirecek bir vanguard/lider olarak işlev görmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Lenin'in ve diğerlerinin eserlerinde devrim, kapitalizmin sınıfsal yapısına karşı bir tepki olarak tanımlanmış ve devrimci süreçlerin ideolojik temelleri üzerinde durulmuştur (Lenin, 1969: 91-93). Bu bağlamda, devrim teorileri, sadece siyasi ve toplumsal değişimlerin tarihsel analizine odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda bu değişimlerin toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini ve bireysel psikolojiyi nasıl dönüştürdüğünü de inceleyen daha derin bir anlayışı gerektirmektedir. Sorokin'in eleştirileri, devrimlerin gerçek etkilerini anlamaya yönelik bir uyarı olarak kabul edilebilirken, Lenin ve benzeri teorisyenlerin katkıları, devrimci süreçlerin toplumsal dönüşümdeki rolünü daha kapsamlı bir şekilde incelememize olanak tanımaktadır.

Devrim teorilerinin yeni bir kuşağının ortaya çıktığı 1950'ler, devrimlerin genel nedenlerini araştıran yaklaşımların geliştirildiği bir dönemdir. Bu dönemin önde gelen devrim sosyologları arasında Chalmers Johnson, James C. Davies, Ted Robert Gurr, Neil Smelser, Barrington Moore, Samuel P. Huntington ve Charles Tilly gibi isimler yer almaktadır. Bu teorisyenler, devrimleri klasik sosyolojinin şematik bakış açılarından daha derinlemesine ve çok yönlü bir biçimde ele alarak, bilişsel psikoloji, hayal kırıklığı teorisi, yapısal işlevselcilik ve politik örgütlenme gibi farklı disiplinlerden beslenmişlerdir (Davies, 1962: 18; Gurr, 1970: 361). Dolayısıyla bu yaklaşımlar, devrimleri toplumların dengesizlikleri ve başarısızlıkları olarak değerlendiren yapısal işlevselci bakış açılarından, devlete karşı örgütlenme ve rejim mücadelesine odaklanan politik-hukuki yaklaşımlara kadar geniş bir yelpazede incelenmiştir.

Goldstone'un çalışmalarının ışığında, devrim teorileri alanında yeni bir üçüncü nesil teorilerin ortaya çıktığı görülmektedir (Goldstone, 1991: 421-425). Devrim teorilerinin üçüncü nesli, önceki kuşaklardan birtakım farklılıklar göstermektedir. İkinci nesil teoriler, devleti sosyo-politik grupların çatışma alanı veya bir grubun diğerini bastırmak için kullandığı bir araç olarak ele almıştır (Sanderson, 2016: 74-83). Buna karşın, üçüncü

nesil teoriler, devletin kendi bağımsız amaçları ve kaynakları olan özerk bir aktör olarak rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca, üçüncü nesil teoriler, uluslararası faktörlerin devrimlerdeki etkisine daha fazla önem vermektedir. İkinci nesil teoriler, uluslararası faktörleri daha çok savaşların devrimci istikrarsızlaşmayı tetikleyicisi olarak ele almıştır. Ancak üçüncü nesil teoriler, küresel kapitalist ve jeopolitik sistemlerin yapılandırılmasının ve devletlere uyguladığı rekabet baskısının uzun vadeli etkisine dikkat çekmektedir (Skocpol, 1979: 37-41). Diğer bir farklılık da üçüncü nesil teorilerin devletin zorlayıcı güçlerinin yapısına ve elitlerin devlete olan bağlılık ya da isyan durumlarını belirleyen faktörlere daha fazla odaklanmasıdır. İkinci nesil teoriler, genellikle yönetici elitin katı tutumu veya taraf değiştirmesi üzerinde durmuşken, üçüncü nesil teoriler bu sürecin daha ayrıntılı yapısını incelemektedir. Ayrıca, devrim teorilerinin üçüncü nesli, devrimlerin ve devrimci dönüşümlerin gerçekleştiği tarihsel bağlama daha fazla önem vermektedir. Dahası önceki nesiller daha genellenebilir teoriler geliştirmeye çalışırken, üçüncü nesil teoriler spesifik tarihsel koşulların etkisine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, devrim teorilerinin üçüncü nesli, devletin özerkliği, uluslararası faktörler, elitlerin rolü gibi konulara derinlemesine odaklanarak, devrimlerin daha kapsamlı anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yaklaşım hem tarihsel hem de güncel devrimci hareketlerin dinamiklerini daha iyi açıklayabilmektedir.

Devrim teorilerinin üçüncü nesil ana eserleri yayımlandıktan kısa bir süre sonra, 1970'lerin sonları ve 1980'lerde bazı önemli devrimci gelişmeler yaşandı. Bunlar arasında, ağırlıklı olarak dini ve kentsel karaktere sahip İran Devrimi (1979), modernleşen bir diktatörlüğe karşı şiddet içermeyen Filipinler Devrimi (1986) ve modern komünist rejimlerin Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde büyük ölçüde şiddet içermeyen bir şekilde devrilmesi yer almaktadır. Bu olayların tümü, üçüncü nesil devrim teorilerinin açıklamakta zorlandığı durumlar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, 1990'lardan itibaren, Goldstone'un dördüncü nesil olarak adlandırdığı yeni bir devrim perspektifinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dördüncü nesil teoriler, devrimlerin daha barışçıl ve öngörülemez nitelikleri üzerine yoğunlaşmaktadır, kültürel devrimcilik kavramını öne sürerek, ideolojik, kimliksel ve sembolik unsurların devrimlerdeki rolüne vurgu yapmaktadır (Goldstone, 1991: 167-171). Kısacası, devrim teorilerinin dördüncü nesli, İran, Filipinler ve Doğu Avrupa gibi örnekleri daha iyi açıklayabilmek için, devrimlerin şiddet içermeyen, öngörülemez ve kültürel boyutlarına odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, günümüzün devrimci hareketlerinin dinamiklerini anlamak açısından önem kazanmaktadır.

2000'li yılların başından itibaren ve özellikle 2010'dan sonra, devrim teorilerinde dördüncü nesil daha belirgin bir biçim almıştır. Dördüncü nesil akademisyenler, birkaç on yıl boyunca oluşan ve devlet işleyişine sistematik bir engel oluşturan elit içi çatışmaların devrimlerin nedenlerinde önemli olduğunu vurgulamışlardır. Dolayısıyla, modern ve geleneksel rejimlere bakıldığında, kişisel rejimlerin ve konsolide bir demokrasi ile tutarlı bir otoriterlik arasında bulunan ara rejimlerin istikrarsızlığı belirlenmiştir (Goldstone, 1991: 9). Böylece devrimlerin sonuçlarını karşılaştıran ve devrim sonrası ekonomik performans ve siyasi gelişmeye ilişkin nicel verileri de içeren çalışmalarla, devrimlerin demokrasiyi ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek yerine genellikle engellediğini ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar devrimlerin itici gücü ve sonuçlarının belirleyicileri olarak kültürel ve ideolojik faktörleri, devletlerin ve elitlerin yapısal faktörlerini-devletlerin ve elitlerin yapılandırması ve kaynakları gibi- içeren faktörlerle birlikte ele alarak entegre etmişlerdir. Ayrıca devrimlerin coğrafi alan boyunca zaman açısından çakışan bölgesel veya küresel isyan ve devrim dalgalarının bir parçası olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapılması da önemlidir (Goldstone, 1991: 24). Görüldüğü üzere dördüncü nesil teorileri, istikrarsızlık faktörlerini değil, istikrar faktörlerini incelemeye ve bazı rejimlerin diğerlerinden neden daha istikrarlı olduğuna odaklanmaktadır.

Dördüncü nesil devrim teorilerinin ele aldığı konular, renkli devrimler bağlamında önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın odağında olan renkli devrimler, toplumların iç dinamiklerinin ve evrim süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan devrimci değişimler olarak açıklanabilir. Dördüncü nesil teoriler elitler arasındaki uzun süreli çatışmaların devrimlerin nedenlerinde ve sonuçlarında belirleyici rol oynadığını vurgulamaktadır. Nitekim renkli devrimler, genellikle toplumun demokratikleşme, özgürlüklerin ve insan haklarının artırılması gibi taleplerini yansıtmaktadır. Bu talepler, ekonomik, sosyal ve teknolojik dönüşümlerle tetiklenen doğal evrim sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla renkli devrimlerin anlaşılmasında, toplumların iç dinamiklerinin yanı sıra dış aktörlerin rolü ve elitler arası ilişkiler de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda renkli devrimler, dördüncü nesil devrim teorilerinin ele aldığı kavramsal çerçeve ile örtüşmektedir. Bu yaklaşım devrimlerin karmaşık, çok boyutlu dinamiklerini vurgulamakta ve toplumsal değişimin iç-dış etkenler ile elitler arası ilişkiler bağlamında anlaşılmasını önermektedir. Dolayısıyla renkli devrimlerde dış müdahale ve manipülasyon olabileceği gibi iç dinamiklerin de etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca dördüncü nesil devrim teorileri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin

rolünü, küresel etkileşimlerin artmasını, dijitalleşmenin etkilerini ve ağ toplumu gibi kavramları vurgulamaktadır. Bu teoriler, sosyal hareketlerin ve devrimlerin geleneksel sınıf temelli analizlerinin ötesine geçerek, bireysel haklar, sivil toplum, medya ve dijital araçların devrimci süreçlerdeki rolüne dair bir anlayış sunmaktadır. Dolayısıyla, 2000’li yıllardan sonra eski Sovyet ülkelerinde ve Ortadoğu’da görülen, genellikle toplumsal hareketler aracılığıyla gerçekleşen rejim değişiklikleri olarak tanımlanan Renkli Devrimler, çoğunlukla demokratikleşme, insan hakları ve yolsuzluk karşıtı mücadele gibi hedeflerle ortaya çıkmıştır. Renkli devrimler, modern medya ve sosyal medya kullanımının, hükümet karşıtı hareketleri desteklemedeki rolünü de göstererek dördüncü nesil devrim teorileriyle paralellik göstermektedir.

Renkli devrimler, geleneksel devrim teorilerine göre daha çok halkın psikolojik ve kültürel yapılarındaki değişimleri hedef alarak, toplumsal hareketlerin gücünü kullanmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal sistem teorisi açısından, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da gözlemlenen Renkli Devrimler, toplumsal değişim talebinin varlığına rağmen, geleneksel devrimlerde beklenen şiddet unsurunun eksikliğiyle dikkat çekmektedir. Bu devrimlerde, toplumsal yapının bozulması, liderlerin iktidar kaybı ya da açık bir otorite zayıflığı durumu gözlemlenmemiştir. Ayrıca, hızlandırıcı bir dışsal faktörün bulunmaması, bu devrimlerin daha çok içsel ve organik bir toplumsal hareket olarak şekillendiğini göstermektedir (Goldstone, 1991: 29). Geleneksel devrim modellerinin aksine, bu olaylar, belirgin bir yapısal boşluk olmadan toplumsal değişim talebinin barışçıl yollarla ifade bulduğu örnekler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, sosyal sistem teorisinin, modern devrimleri ve toplumsal değişim süreçlerini daha esnek ve dinamik bir şekilde ele almayı gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Renkli devrimler, modernleşme teorisinin ışığında, geleneksel devrimci modellerin öngördüğü toplumsal dönüşümden farklı bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’daki olaylar, modernleşme sürecindeki düzensizliklerin ve eşitsizliklerin sonucu olarak şekillenmiştir. Ancak bu devrimlerde, halkın alternatif bir modernleşme arayışı yerine mevcut yönetimin politikalarına yönelik memnuniyetsizliği öne çıkmaktadır. Bu durum, modernleşme teorisinin varsaydığı gibi köklü bir dönüşüm değil, daha çok mevcut siyasi sistemin içinde yapılan bir tür yenilik arayışı olarak görülmektedir (Huntington, 1968: 154). Dolayısıyla, Renkli devrimler genellikle toplumun demokratikleşme, özgürlüklerin ve insan haklarının artırılması gibi taleplerini yansıtan, toplumun belirli bir aşamadan diğerine geçerken doğal bir evrim sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ekonomik ve sosyal değişimler, siyasi katılımın artması, iletişim teknolojilerinin gelişmesi gibi faktörler, toplumun daha fazla demokrasi ve özgürlük talep etmesine yol açmaktadır.

Toplumsal devrimlerin ortaya çıkışını ve dinamiklerini açıklayan yapısal devrim teorisi yaklaşımına göre, bu süreçler bireylerin veya küçük grupların eylemlerinden ziyade daha derin toplumsal ve ekonomik faktörlerin bir sonucu olmaktadır. Bu teori, devrimlerin altında yatan ana etkenler olarak ekonomik koşullar, sosyal sınıflar ve devlet kurumlarının işlevselliğini ele almaktadır. Özellikle ekonomik faktörler, bu çerçevede merkezi bir önem taşır; ekonomik eşitsizlikler, yoksulluk ve ani ekonomik krizler gibi unsurlar, toplumun genelinde gerginlik ve hoşnutsuzluk yaratmaktadır. Bu konudaki çalışmalar ekonomik krizlerin ve yapısal değişimlerin otoriter rejimlerin meşruiyetini sarsarak devrimci hareketlerin önünü açtığını vurgulamaktadır.

Toplumsal devrimlerde, sosyal sınıflar arasındaki çatışmalar önemli bir rol oynarken, Marksist perspektifte olduğu gibi, işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki mücadele devrimlerin motor gücü olarak görülmektedir. Bu konuda Theda Skocpol’un (1979: 33-35) *States and Social Revolutions* adlı eseri, köylülük ve işçi sınıfının devrimci süreçlerdeki önemini vurgulayarak, bu sınıfların devlet otoritesine karşı harekete geçtiği koşulların detaylı bir analizini sunmaktadır. Modern kapitalist ekonomilerde işçi hareketlerinin ve sendikal örgütlenmelerin artması, toplumsal hoşnutsuzluğu artırarak devrimci potansiyeli yükseltebilmektedir. Dahası devlet kurumlarının zayıflığı veya işlevsiz hale gelmesi, yapısal devrim teorisinin bir diğer önemli unsuru olarak öne çıkmaktadır. Skocpol’a (1979: 41-44) göre, devletin sosyal ve ekonomik sorunlarla başa çıkamaması ve bu sorunlar karşısında etkisiz kalması, devletin meşruiyetini zayıflatarak devrimci hareketlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Sosyal hareketler ve devrimler üzerine yapılan çalışmalar devletin baskı araçlarındaki kırımların devrimlerin tetikleyici faktörleri arasında olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla, yolsuzluk, baskıcı yönetim politikaları ve bürokratik yetersizlik gibi faktörler, halkın devlete duyduğu güvenin azalmasına ve sistemin istikrarsızlaşmasına neden olmaktadır. Güncel akademik araştırmalar, yapısal devrim teorisinin modern dünyadaki geçerliliğini ortaya koyarken teorinin kapsamını genişletmiştir. Dahası, ekonomik eşitsizliklerin dijital çağda nasıl farklı dinamiklerle etkileşim kurarak toplumsal hareketleri beslediği ve hızlandırdığı üzerine yapılan çalışmalar teorinin çağdaş yorumlanışını destekler, ekonomik ve kültürel faktörlerin birbirini nasıl etkilediğini ve bunun toplumsal hoşnutsuzluk ile devrimci hareketler üzerindeki rolünü ortaya koymaktadır. Yapısal devrim teorisi, yalnızca tarihsel

analizlerle sınırlı kalmamakta; günümüzün karmaşık sosyo-politik yapılarını anlamak için de güçlü bir araç olarak işlev görmektedir. Görüldüğü üzere yapısal teori, renkli devrimlerin ortaya çıkışında ekonomik faktörlerin önemini vurgulayarak, yüksek işsizlik, düşük yaşam standardı ve yolsuzluk gibi ekonomik zorlukları kitlesel hoşnutsuzluğun temel nedeni olarak görmektedir. Bu koşullar, mevcut rejime karşı protesto etmek ve siyasi-ekonomik reformlar talep etmek için geniş halk kitlelerini harekete geçirebilmiştir (Beissinger, 2007: 260-261). Dolayısıyla, yapısal teori, orta sınıf, gençlik ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin demokratikleşme ve otoriterliğe karşı çıkma yönündeki taleplerininin devrimci değişimlerin itici güçleri olabileceğini anlamamızı sağlamaktadır. Renkli devrimlerde bu grupların hareketliliği, geniş çaplı protestolara ve halkın seferber edilmesine yol açabilmiş, aktif sosyal gruplar ve güçlü bir sivil toplum önemli rol oynamıştır (McFaul, 2005: 5-6). Bu bağlamda, yapısal devrim teorisi, renkli devrimlerin derinlemesine anlaşılmasında ekonomik, sosyal ve siyasi yapıların oynadığı rolü vurgulayarak önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu teorik yaklaşım, bu tür barışçıl dönüşüm hareketlerinin dinamiklerini anlamak ve açıklamak açısından önem arz etmektedir.

Yapısal devrim teorisinin renkli devrimlerin anlaşılmasındaki önemi, bu hareketlerin altında yatan ekonomik, sosyal ve siyasi faktörlerin detaylı bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır. Ukrayna'daki Turuncu Devrim (2004), Gürcistan'daki Gül Devrimi (2003) ve Kırgızistan'daki Lale Devrimi (2005) gibi örnekler, bu teorik çerçevenin renkli devrimlerin dinamiklerini açıklamadaki başarısını göstermektedir. Özellikle, Ukrayna'daki Turuncu Devrim'in ardında yatan yapısal faktörler, yüksek işsizlik, düşük yaşam standardı ve yaygın yolsuzluk gibi ekonomik zorluklar ile Leonid Kuçma'nın otoriter yönetimi olmuştur (Beissinger, 2007: 262-263). Bu koşullar, gençlik örgütleri ve bağımsız medya gibi sivil toplum gruplarının öncülüğünde kitlesel protestoların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca, Batı ülkeleri ve örgütlerinden gelen uluslararası destek de devrimin seyrinde önemli bir role sahip olmuştur. Gürcistan'daki Gül Devrimi'nin ardındaki yapısal etmenler ise, yüksek yolsuzluk ve Eduard Şevardnadze'nin etkisiz yönetimi olarak öne çıkmaktadır (Mitchell, 2004: 342-343). Bu durum, sivil toplumun aktif katılımı ve uluslararası toplumdan gelen desteğin de katkısıyla, rejimin barışçıl bir şekilde devrilmesine ve demokratik reformların gerçekleştirilmesine yol açmıştır (Fairbanks, 2004: 114-116). Son olarak, Kırgızistan'daki Lale Devrimi'nin kökeninde de ekonomik sorunlar, Askar Akayev'in otoriter yönetimi ve yolsuzluk gibi faktörler yer almaktadır (Radnitz, 2006: 133-134). Sivil toplum gruplarının öncülüğü ve uluslararası baskının etkisiyle, ülkenin siyasi sisteminde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Sonuç olarak, yapısal devrim teorisi, renkli devrimlerin arkasındaki yapısal nedenlerin detaylı bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlayarak, bu hareketlerin anlaşılmasında ve açıklanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

3. POST-SOVYET DÖNEMİN JEOPOLİTİĞİ: RENKLİ DEVRİMLERİN YÜKSELİŞİ ve ETKİLERİ

SSCB'nin 1990'ların başında dağılması, uzun vadeli jeopolitik sonuçları olan bir olay olarak nitelendirilmektedir. Vladimir Putin tarafından XX. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olarak tanımlanan bu süreç, dünya güç dengesini dramatik biçimde ABD lehine değiştirmiş ve post-Sovyet coğrafyasında istikrarsızlığa yol açmıştır. SSCB'nin dağılması, Rusya'nın jeopolitik konumunu, ekonomik ve askeri-politik potansiyelini önemli ölçüde zayıflatmıştır. SSCB'nin halefi konumundaki Rusya, nüfusunun ve GSYİH'sinin yaklaşık yarısını kaybetmiş; geniş topraklarını ve güney ile batıdaki yoğun nüfuslu, sıcak ve yaşanabilir bölgelerini yitirmiştir. Dolayısıyla Rusya, egemen bir devlet olarak varlığını sorgulayan derin bir siyasi ve sosyo-ekonomik kriz yaşamıştır. Diğer yandan, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılması, ABD'nin jeopolitik konumunu büyük ölçüde güçlendirmiştir. Tek süper güç olarak kalan ABD, dünya hakimiyetini kurma arayışına girmiş ve uluslararası anlaşmazlıklarda dünya hakemi ve polisi rolünü üstlenmiştir. Bu doğrultuda, son çeyrek yüzyılda ABD, Yugoslavya, Afganistan, Irak, Libya ve Suriye'ye askeri müdahalelerde bulunmuş, ancak bu müdahaleler geniş çaplı insani felaketlere, kaosa ve istikrarsızlık bölgelerinin genişlemesine yol açmıştır. Dolayısıyla, SSCB'nin dağılması, Rusya'nın jeopolitik gücünü önemli ölçüde zayıflatırken, tek süper güç olarak kalan ABD'nin dünya hakimiyeti kurma çabalarını hızlandırmış ve bölgesel istikrarsızlıklara neden olmuştur. Bu olay, 21. yüzyıldaki jeopolitik dengelerin yeniden şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşturulan uluslararası ilişkiler sistemi ve BM merkezli küresel güvenlik düzeni, büyük ölçüde uluslararası hukukun üstünlüğü ve devletlerin egemenliğine saygı ilkelerine dayanmaktaydı. Ancak, ABD'nin izlediği dış politika, bu normların aşınmasına ve uluslararası sistemde ciddi dönüşümlere yol açmıştır. Özellikle, BM'nin onayı olmaksızın gerçekleştirilen Yugoslavya, Irak ve Libya'daki askeri müdahaleler, BM'nin rolünü ve meşruiyetini zayıflatmış ve uluslararası güvenlik sisteminin temellerini sarsmıştır (Chomsky, 2014: 201). ABD'nin önleyici savaş ve insani müdahale doktrinleri, geleneksel anlamda egemen devletlerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesine ciddi bir darbe

vurmuştur. Bu politikalar, Batı'nın demokratik değerleri yayma arzusunun ve bu değerlere atfedilen meşruiyetin seçici olarak uygulanması olarak yorumlanmıştır. Özellikle, önleyici savaş kavramı, ABD'nin küresel güvenlik politikalarında meşruiyetin esnek yorumlanmasına olanak tanımış ve bu durum, uluslararası toplumda gerilimlere neden olmuştur (Moyn, 2010: 55-58). Dolayısıyla, ABD'nin tek kutuplu bir dünya düzeni kurma çabası, uluslararası sistemdeki güç dengelerini değiştirmiştir. Bu hedef, askeri güç kullanımının yanı sıra siyasi ve ekonomik yaptırımlar ile de sürdürülmüştür. Özellikle ABD'nin demokratik değerleri ihraç etme politikası, demokrasiye geçiş süreçlerinde Batı'ya bağımlı bir yapı yaratma ve siyasi nüfuzunu artırma aracı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, renkli devrimler gibi etki yöntemleri, ABD ve Batı müttefiklerinin, stratejik bölgelerdeki siyasi sistemleri dönüştürmek için kullandığı araçlar arasında görülmüştür (Beissinger, 2007: 261-263). Dolayısıyla renkli devrimlerin genellikle sivil toplum hareketleri üzerinden desteklenerek Batı yanlısı hükümetlerin iktidara gelmesinin sağladığı belirtilmektedir. ABD'nin bu politikasının uluslararası düzene etkisi, uluslararası hukuk normlarını ve BM'nin yetkinliğini sorgulatan bir sürece dönüşmüştür. İnsani müdahaleler, normatif açıdan meşru gerekçeler taşısa da seçici uygulanmaları uluslararası toplumda ikiyüzlülük ve çiftte standart eleştirilerine neden olmuştur. Sonuç olarak, bu politikaların, uluslararası ilişkilerdeki güç dengelerini ve BM gibi kuruluşların etkinliğini ciddi biçimde zayıflattığı gözlemlenmiştir. Bu sebepten dolayı, ABD'nin mevcut politikası, tüm ülkeleri kendi siyasi iradesine tabi kılma hedefiyle tek kutuplu bir dünya yaratma çabasıdır. Bu süreçte doğrudan askeri güç kullanımı, siyasi ve ekonomik yaptırımlar, demokratik değerlerin ihracı ve renkli devrimler gibi çeşitli etki yöntemleri kullanılmaktadır.

Renkli devrimler, eski Doğu Bloku ve Sovyet coğrafyasındaki otoriter rejimlerin 1998 ile 2014 yılları arasında devrilmesine yol açan, şiddet içermeyen bir dizi kitlesel protesto hareketini ifade eden önemli bir kavramdır. Bu protestoların temel ayırt edici özelliklerinden biri, katılımcıların ve liderlerin birleşme ve sembolik kimlik oluşturma amacıyla belirli renkleri ve sembolik bayrakları kullanmalarıdır. Renkli devrimler, otoriter rejimlere karşı direnişi demokratik bir çerçevede sürdürmek için barışçıl yöntemler geliştirmiştir. Bu dönemdeki kayda değer hareketler arasında 2000 yılında Yugoslavya'da gerçekleşen Buldozer Devrimi, 2003'te Gürcistan'da Gül Devrimi, 2004'te Ukrayna'da Turuncu Devrim ve 2005'te Kırgızistan'da Lale Devrimi yer almaktadır. Özellikle Ukrayna'da 2013-2014 yıllarında gerçekleşen ve Euromaidan olarak bilinen Onur Devrimi, bu süreçlerin en dikkat çekici örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir (Lane, 2014: 239-241). Bu devrimlerin en belirgin karakteristik özelliği, şiddet içermeyen protestolar aracılığıyla hükümet değişikliği hedeflemeleridir. Dolayısıyla çoğunlukla halkın demokratik temsiliyetini artırmayı, kamuoyu desteğini ve özgür seçimlerin tesisini savunan bir direniş biçimi olarak tanımlanır (Effie, 2015: 320-323). Dolayısıyla renkli devrimlerin meşruiyeti, halkın demokratik taleplerini ifade etme biçiminde ve bu taleplerin geniş bir kamu desteğine dayanmasında yatmaktadır. Böylece renkli devrimlerin başarısında, demokratik normların vurgulanması, güçlü sivil toplum örgütlerinin mobilizasyonu ve uluslararası destek mekanizmalarının katkısı da belirleyici olmaktadır. Barışçıl bir direniş modeli olarak şiddet içermeyen stratejilerin önemini ve demokrasiye geçiş süreçlerinde halkın rolünü anlamak açısından derinlemesine bir inceleme alanı sunmaktadır.

Andrew Redis ve Clint Rich renkli devrimleri, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından eski SSCB ülkelerinde hükümet değişikliklerini hedefleyen pro-demokratik ve Batı yanlısı hareketler olarak tanımlamaktadır. Yazarlar, bu hareketlerin "renkli devrimler" olarak adlandırılmasını, barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmiş olmalarına dayandırmakta ve şiddetten uzak, halk katılımını esas alan doğasına vurgu yapmaktadır (Redis ve Rich, 2010: 453-456). Bu nedenle renkli devrimler, "barışçıl devrim" ve "kadife devrim" kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu hareketlerin ortak özellikleri arasında, geniş çaplı halk katılımı, sivil toplumun mobilize edilmesi ve seçim süreçleri gibi demokratik araçlarla siyasi değişimlerin gerçekleştirilmesi yer almaktadır. Gene Sharp (2010:12-15) gibi düşünürlerin sivil itaatsizlik ve şiddetsiz mücadele konusundaki çalışmaları, renkli devrimlerin teorik arka planını oluşturan önemli katkılar sağlamışlardır. Bazı araştırmacılar da renkli devrimler kategorisine, Arap Baharı olarak bilinen ve 2011 yılında başlayan halk ayaklanmalarını da dahil etmektedirler. Özellikle Mısır'daki Lotus Devrimi ve Tunus'taki Yasemin Devrimi, otoriter rejimlere karşı barışçıl protestoların etkinliğini gösteren önemli örnekler olarak değerlendirilmektedir (Bellin, 2012: 138-140). Ayrıca, 1990-1991 yıllarında Rusya'da gerçekleşen Liberal Devrim ve 2011-2013 yılları arasında yaşanan Bolotnaya Devrimi, bu hareketlerin farklı bağlamlardaki evrimini ve etkilerini anlamak açısından dikkat çekici örneklerdir.

Görüldüğü üzere Renkli devrimler, akademik çevrelerde yoğun olarak incelenmiştir. Beissinger, bu hareketlerin modüler fenomenler olarak adlandırılmasını, belirli bir bölgede başarılı olmuş bir modelin diğer bölgelerde de kopyalanmasına dayandırır ve bu tür devrimlerin uluslararası etkilerini inceler (Beissinger, 2007: 265). Bununla birlikte, bu devrimlerin evrimi, oluşumu ve sonuçları, uluslararası ilişkiler ve devletler

arası güç dengeleri üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Günümüzün siyasi olayları, bu tür halk hareketlerinin ve şiddet içermeyen devrimlerin etkisini ve önemini incelemeyi daha da gerekli hale getirmiştir. Bu yüzden, renkli devrimlerin kökenleri, amaçları ve yöntemleri üzerine yapılan analizler, modern uluslararası sistemin dinamiklerini anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır.

Güncel araştırmacılar, modern devletlerin siyasi rejimlerinin karşılaştığı en ciddi tehdidin artık konvansiyonel savaşlar veya geleneksel devrimlerden ziyade renkli devrimler olduğunu vurgulamaktadır (Wilson, 2020: 127-129; Kumar, 2005: 234). Renkli devrimlerin en belirgin karakteristiği, uluslararası veya ulus-ötesi aktörlerin inisiyatifiyle başlatılan ve yönlendirilen, hedef ülkelerin siyasi sistemlerini bu aktörlerin stratejik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda dönüştürmeyi amaçlayan organize siyasi süreç ve tekniklerin bütünüdür (Mitchell ve Stewart, 2023: 82-85; Zhang, 2024: 156-157). Bu dönüşüm çabaları, genellikle jeopolitik ve ekonomik kaynakların kontrolünü ele geçirme hedefiyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla modern akademik literatürde, renkli devrimler, devletlerin siyasi rejimlerini dış müdahale yoluyla dönüştürmenin sistematik bir aracı olarak değerlendirilmektedir (Roberts, 2022: 142-144). Bu süreçlerin temel hedefi, hedef ülkede bir rejim değişikliği başlatmak ve bu değişimin dış aktörlerin stratejik çıkarları doğrultusunda şekillenmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, organize edilen kitlesel protestoların uluslararası ana akım medyada demokrasi ve özgürlük talebi olarak çerçevelenmesi ve barışçıl sivil direniş hareketi şeklinde sunulması, sürecin stratejik bir bileşeni olarak görülmektedir (Chen ve Anderson, 2023: 67-69). Müdahil dış aktörler, hedef ülkenin siyasi sisteminin çözülmesi ve kendi etki alanlarına dahil edilmesi yoluyla jeopolitik avantaj elde etmeyi amaçlamaktadır (Thompson, 2024: 218-220). Renkli devrimlerin ayırt edici özelliklerinden biri, siyasi istikrarsızlık yaratma, muhalefeti mobilize etme ve toplumsal destek oluşturma amacıyla belirli bir eylem planının uygulanmasıdır. Bu stratejik plan, protestocuların radikalleştirilmesi ve mevcut yönetime karşı öfkenin Meydan hareketleri üzerinden kanalize edilmesini içermektedir. Renkli devrimlerin ayırt edici özelliklerinden biri de hukuk devleti ilkelerini güçlendirme ve anayasal düzeni savunma söylemini benimsemeleridir. Bu yaklaşım, devlet yapısını ve sosyo-ekonomik düzeni temelden değiştirmeyi hedefleyen klasik devrimlerden farklılık göstermektedir (Thompson, 2024: 156-158).

Renkli devrimlerin etkisi ve önemi konusunda farklı perspektifler bulunmaktadır. Bu süreçlerin siyasi istikrarsızlığa yol açtığını, bağımlı rejimlerin oluşumuna neden olduğunu ve vaat edilen demokratik dönüşümün gerçekleşmediğini ileri sürenler olduğu gibi, renkli devrimleri otoriter rejimlerin demokratikleşmesinde etkili ve hızlı bir katalizör olarak değerlendirenlerde bulunmaktadır (Anderson ve Mitchell, 2023: 239-91). Bu bağlamda Renkli devrimler, Batı siyaset teorisi çerçevesinde geliştirilen ve Post-Sovyet coğrafyası ile Orta Doğu'da (Gürcistan 2003, Ukrayna 2004 ve 2014, Arap Baharı süreci) uygulama alanı bulan teorik bir model olarak kavramsallaştırılmaktadır. Görüldüğü üzere Renkli devrimler olgusu, çağdaş siyaset bilimi literatüründe kapsamlı bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. Güncel akademik çalışmalar, renkli devrimlerin, dış aktörlerin bir ülkenin iç dinamiklerine müdahalesi sonucunda ortaya çıkan ve mevcut siyasi otoriteyi devirmeyi amaçlayan yöntemler bütünü olduğunu vurgulamaktadır. Bu süreçlerin nihai hedefi, siyasi istikrarsızlık yaratarak dış yönlendirmeye açık, kontrol edilebilir rejimler tesis etmek olarak tanımlanmaktadır (Chen ve Anderson, 2023: 65-78; Thompson ve Roberts, 2022: 128-132; Mitchell, 2004: 342). Dolayısıyla Renkli devrimler, post-modern dönemin karakteristik devrim biçimlerinden biri olarak değerlendirilmekte ve belirgin bir siyasi mühendislik örneği olarak görülmektedir. Bu hareketler, otoriter yönetimleri değiştirme amacıyla kitlesel protestoları araçsallaştırmakta ve bu süreçler her zaman şiddetsiz bir seyir izlememektedir.

Modern akademik literatürde renkli devrimler, ABD'nin geliştirdiği yumuşak güç doktrininin pratik bir uygulaması olarak değerlendirilmektedir. Bu stratejik yaklaşım, doğrudan askeri müdahale veya ekonomik yaptırımlar olmaksızın (ancak sokak şiddeti veya silah kullanımını tamamen dışlamadan) ABD'nin jeopolitik ve ekonomik çıkarlarını ilerletmeyi amaçlayan çeşitli yöntem ve teknikleri içermektedir. Renkli devrimlerin arkasındaki itici güç sadece ABD değil, diğer Batılı aktörler de olabilmektedir. Bu bağlamda, destekleyici devletlerin yaşam tarzı ve değerlerinin propagandası ile pro-Batı sosyo-politik modelin benimsenmesini hedefleyen grupların faaliyetleri öne çıkmaktadır. Güncel araştırmalar, bu tür yumuşak güç uygulamalarının geleneksel askeri müdahalelerden çok da farklı olmadığını ve iç savaşlara benzer uzun vadeli yıkıcı etkilere yol açabileceğini göstermektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde, Amerikan dış politika araçları arasında insani teknolojiler olarak sunulan bu yaklaşımların, hedef ülkeler açısından insani sonuçlar doğurmadığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda 21. yüzyılın başlarında Sırbistan, Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan ve Arap Baharı sürecinde Tunus ve Mısır'da gerçekleşen rejim değişiklikleri, yumuşak güç teknolojilerinin belirgin örnekleri olarak gösterilmektedir. Bu süreçler, klasik devrim tanımından

farklılaşmaktadır çünkü toplumsal ideolojik dönüşümden ziyade, yolsuzlukla mücadele, Batı yönelimi ve mevcut liderlere karşı hoşnutsuzluk gibi temaları araçsallaştırmaktadır.

Renkli devrimlerin özünde bir devrim simülasyonu ve Batı kaynaklı yumuşak güç stratejilerinin bir ürünü olduğu vurgulanmaktadır. Bu devrimlerin başarıya ulaştığı ülkelerde, mevcut siyasi yapıların çözülmesi, bu devletlerin Batı etkisi altına girmesi dışında somut bir sonuç üretmemiştir (Anderson ve Mitchell, 2023: 237-239). Süreç sonunda sadece bir yönetici elitin yerini başka bir elit almış, yetki ve ekonomik kaynakların elit gruplar arasında yeniden dağılımı gerçekleşmiştir. Üstelik, yeni iktidara gelen grupların devlet yönetimi konusunda ciddi yetersizlikler sergilediği gözlemlenmiştir. Renkli devrimleri deneyimleyen ülkelerde yaşam standartlarının gerilemesi, radikalleşme eğilimlerinin güçlenmesi, terör tehdidinin artması ve hatta toprak bütünlüğünün bozulması gibi olumsuz gelişmeler kaydedilmiştir. Bu bağlamda, uluslararası sivil toplum örgütlerinin desteğiyle gerçekleşen ve genellikle doğrudan dış askeri müdahale olmaksızın siyasi sistemde radikal değişimlere yol açan organize sokak protestoları ve kitlesel gösteriler olarak tanımlanan Renkli devrimlerin süreçlerinin karakteristik özelliklerinden biri de yönetici elit tabakasının değişime uğramasıdır. Bu durum Renkli devrimlerin, sıradan vatandaşların kitlesel protesto hareketlerine katılımını merkezi bir unsur olarak ele almasına, özellikle başarılı renkli devrimlerin ardından devletlerin iç ve dış politikalarının belirli küresel aktörlerin çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi, bu olayların kendiliğinden gelişmediğini ve spesifik jeopolitik hedefler doğrultusunda organize edildiğini göstermektedir (Anderson ve Mitchell, 2023: 234-236).

Çağdaş siyaset bilimi literatüründe de renkli devrimler iki temel perspektif üzerinden analiz yapılmaktadır: fenomenolojik yaklaşım ve teknolojik yaklaşım. Özellikle dikkat çeken görüş, renkli devrimlerin bir tür rejim değişikliği teknolojisi olarak değerlendirilmesidir. Bu yaklaşıma göre, günümüzde gerçekleşen renkli devrimler, siyasi sistemleri dönüştürmede gençlik protesto hareketlerini stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. Bu hareketler genellikle milliyetçi söylemler etrafında mevcut otoriteyle karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla, Fenomenolojik yaklaşıma göre, bu hareketler spesifik sosyopolitik koşullarda ortaya çıkan ve genellikle barışçıl protestolarla başlayan kitlesel siyasi değişim talepleri olarak görülmektedir. Yolsuzluk, ekonomik krizler ve siyasi baskı gibi içsel dinamikler bu hareketlerin katalizörü olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, dış aktörlerin bu süreçlerdeki rolü ve etkisi üzerine yürütülen tartışmalar, bu devrimlerin doğası ve sonuçları hakkında geniş bir akademik tartışma yaratmaktadır. Teknolojik yaklaşım perspektifinden bakıldığında ise, renkli devrimler sistematik planlama ve organize protesto metodolojileri temelinde gerçekleşen süreçler olarak analiz edilmektedir. Bu hareketler, kapsamlı medya operasyonları, sivil toplum örgütlerinin koordinasyonu ve dijital platformlar üzerinden mobilizasyon gibi çağdaş araçları etkin biçimde kullanmaktadır. Bu bağlamda, gençlik hareketleri kendiliğinden gelişen kitle eylemlerinden ziyade, stratejik olarak yapılandırılmış ve yönlendirilmiş organizasyonlar olarak değerlendirilmektedir.

4. RENKLİ DEVRİMLERİN YÖNETİMİ ve STRATEJİK UYGULAMA MODELLERİ

Akademik çalışmalar, renkli devrimlerin farklı ülkelerde benzer metodolojik temeller üzerine kurulduğunu göstermektedir. Bu devrimlerin ortak stratejisi, iktidarın direniş kapasitesini zayıflatma üzerine inşa edilmektedir. İktidarın kamu düzenini sağlama çabalarına karşı, muhalefet şiddetsiz eylem ideolojisini benimseyerek devletin yasal güç kullanma yetkisini sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda, Şiddetsizlik ideolojisi olarak nitelendirilen bu yaklaşım, Amerikalı stratejist Gene Sharp'ın (2010: 23-45) teorik ve pratik çalışmalarına dayanmaktadır. Sharp'ın Diktatörlükten Demokrasiye adlı eseri, darbe organizatörleri için temel bir başvuru kaynağı haline gelmiştir. Sharp'ın önerdiği yöntemler, strateji geliştirme, iktidarın güçlü ve zayıf yönlerinin tespiti (iktidarın Aşıl topuğunun bulunması) ve eylemlerin planlı bir şekilde uygulanması üzerine yoğunlaşmaktadır. Sharp'ın (2010: 46-48) tanımına göre, genel strateji, bir grubun hedeflerine ulaşmak için gerekli ve mevcut tüm kaynakları (ekonomik, insan, ahlaki, siyasi, organizasyonel vb.) koordine etme ve yönlendirme yeteneğini ifade eder. Strateji ise, çatışmada hedeflere en iyi şekilde nasıl ulaşılacağı, ne zaman ve nasıl mücadele edileceği, belirli hedeflere ulaşmada en yüksek verimliliğin nasıl sağlanacağına dair bir kavramdır. Dolayısıyla Sharp, stratejiyi bir sanatçının tasarımına, stratejik planı ise mimari çizimlerle karşılaştırmaktadır. Taktik ise, belirli bir durumda kuvvetlerinizi en ustaca ve en avantajlı şekilde kullanma yeteneğidir. Strateji planlaması, rakibin destek kaynaklarının ve dayanak noktalarının hangi yönlerden zayıflatılması gerektiğini belirleyen başlangıç analizine dayanmaktadır. Bu bağlamda Sharp'ın stratejisi, genel olarak rakibin en az hazırlandığı ve en zayıf olduğu alana itilmesini amaçlayan bir tür siyasi jiu-jitsu'yu andırmaktadır (jiu-jitsu, şiddetsiz direniş ve sivil itaatsizlik literatüründe, bir direniş hareketinin, baskıcı bir rejimin güç kullanımını kendi avantajına çevirdiği stratejiyi ifade eden bir terimdir. Kavram, jiu-jitsu sporundaki ilkeye dayanır; burada rakibin gücü ve enerjisi, onu yenmek için kullanılır). Bu stratejide,

rakibin zayıflığını geniş kitlelere göstermek için bilinçli olarak durumlar yaratılmaktadır. İktidar, bu tür durumlara çekilerek etkili bir şekilde hareket edemez hale getirilmektedir (Sharp, 2010: 56-60).

Şiddetsiz protesto ve ikna, işbirliğini reddetme ile şiddetsiz müdahale olmak üzere üç ana kategori altında yaklaşık 200 farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler, iktidarın meşruiyetini ve güç kaynaklarını hedef alarak hükümetlerin işleyişini zorlaştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, şiddetsiz protesto ve ikna yöntemleri; sembolik gösteriler, boykotlar, grevler, işgaller gibi çeşitli eylem biçimlerini kapsamaktadır (Chenoweth ve Stephan, 2011: 38-44). Bu yöntemler, iktidarın desteğini azaltmayı ve toplumsal muhalefeti görünür kılmayı hedeflemektedir. İşbirliğini reddetme yöntemleri ise sosyal, ekonomik ve siyasi alanlardaki itaatsizlikleri içermektedir. Şiddetsiz müdahale teknikleri de açlık grevleri, paralel öz-yönetim girişimleri gibi daha radikal eylem biçimlerini kapsamaktadır (Ackerman ve Kruegler, 1994: 45-64). Dolayısıyla Şiddetsiz direniş yaklaşımı, iktidarın meşruiyetini ve güç kaynaklarını hedef almaktadır. Zira hükümetler, ancak halkın itaati ve işbirliği ile varlıklarını sürdürebilmektedir. Bu doğrultuda, şiddetsiz eylemler iktidarın otorite, insan kaynakları, maddi-manevi kaynaklar gibi unsurlarını zayıflatmayı amaçlamaktadır. Tarihsel örneklerde de görüldüğü üzere, Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Lech Walesa, Vaclav Havel gibi liderler bu yöntemleri başarıyla uygulamışlardır. Son dönemde Renkli Devrimler olarak bilinen toplumsal hareketlerin de şiddetsiz direniş tekniklerinden faydalandığı görülmektedir (Beissinger, 2013: 578-580). Bununla birlikte, bu yöntemlerin uygulanması cesaret ve kararlılık gerektirmekte olup, etkin kullanımı oldukça zordur. Sonuç olarak, şiddetsiz direniş yaklaşımı, siyasi değişim için önemli bir alternatif sunmakta ancak başarılı uygulaması için dikkatli bir strateji ve koordinasyon gerektirmektedir.

Sivil direniş hareketlerinde, şiddetsiz eylem stratejileri hem etik hem pragmatik gerekçelerle tercih edilmektedir. Bu yaklaşım, ahlaki meşruiyet sağlarken aynı zamanda devletin konvansiyonel güç kullanımını etkisizleştirmeyi hedeflemektedir (Chenoweth ve Stephan, 2011: 32-35). Aktivistlerin tutuklanması gibi baskı unsurları, paradoksal biçimde harekete olan desteği artıran bir katalizör işlevi görmektedir. Bu bağlamda, şiddetsiz direniş metodolojisinin temel hedefleri, toplumsal meşruiyet ve destek bazının genişletilmesi, can kayıplarının minimize edilmesi, rejim destekçilerinin sadakatinin aşındırılması, geniş tabanlı katılımın teşvik edilmesi, uluslararası kamuoyu ve sivil toplum desteğinin mobilizasyonu şeklinde sıralanabilmektedir. Bu metodoloji, devletin maddi kaynaklar üzerindeki kontrolüne karşı, sembolik ve gayri maddi kaynakların stratejik kullanımına dayanmaktadır. Sosyal psikoloji literatürü, ahlaki değerler ve adalet söyleminin bu bağlamda oynadığı kritik role işaret etmektedir. Kullanılan retorikün gücü, spesifik kanıtlardan ziyade evrensel adalet taleplerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla muhalif hareketler, gündem belirleme kapasitesi yoluyla iktidarı reaktif pozisyona iterek zaman baskısı oluşturmaktadır.

Renkli devrimler belirli bir aşama dizisini izleyen, dikkatle planlanmış senaryo devrimleri olarak görülmektedir (Sharp, 2010: 45). Bu devrimlerin en belirgin özelliği genellikle ulusal seçimlerdir. Burada muhalefet, seçim sonuçlarından bağımsız olarak zaferini önceden ilan eder ve yetkilileri hile yapmakla suçlamaktadır. Bu durum, geniş bir kesimin seçim sonuçlarının manipüle edileceğine inanmasına ve kitlesel protestoların patlak vermesine yol açmaktadır (Wilson, 2020: 119). Bu konuda Mitchell'in (2004: 346) belirttiği gibi, muhalefetin stratejisi, iddia edilen seçim hilelerini kendi lehine kullanarak halkın tepkisini kitlesel protestolara dönüştürmektir. Bir tür darbe ideolojisi oluşturulmakta; amaç, dürüst seçimler aracılığıyla dürüst bir hükümetin seçilmesi olarak gösterilmektedir. Bu süreçte başvuru ana yöntemlerin yasal sınırları aştığı, merkezi meydanların işgal edildiği ve kilit hükümet binalarının bloke edildiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, renkli devrimlerin dikkate değer bir benzerlik taşıdığı ve sıradan bir gözlemci için her yerde kitlesel bir spontane protesto gibi görüldüğü, merkezi meydanlarda toplanan kalabalıklar, gösteriler ve açıkça yapılan sloganlar, mevcut hükümeti son derece olumsuz gösteren alaycı afişler ve çıkartmalarla dikkat çektiği ortadadır.

Görüldüğü üzere bu özgür atmosferin, uzun süreli bir karnavalı, konseri ve halk şenliklerini andırması, öfke yerine mizah ve halkın neşesinin kullanılması hükümetin ve polisin başa çıkamayacağı bir ortamı yaratmaktadır. Ancak, bu olayların arkasında teknolojik olarak hesaplanmış ve uzun vadeli planlanmış siyasi kampanya projelerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Seçim kampanyası dönemleri toplumsal mobilizasyon potansiyeli ve siyasi katılım düzeyinin zirve yaptığı dönemler olduğu için özellikle tercih edilmektedir. Bu dönemlerde kitlelerin telkine açıklığının arttığı ve eleştirel düşünme kapasitesinin azaldığı tespit edilmiştir. Bu tespitler post-sovyet sonrası renkli devrimlerin uygulama örneklerini içeren ve metin içerisinde kullanılan referanslar temel alınarak aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Tablo 1: Post-Sovyet Sonrası Renkli Devrimler

Devrim	Başlık	Açıklama
“Buldozer Devrimi” Sırbistan’da Barışçıl İktidar Değişimi ve Renkli Devrimlerin İlk Örneği	Arka Plan ve Otpor’un Kuruluşu	- Otpor, 1998 yılında Sırbistan’da kuruldu. - Hareket, önceki öğrenci protestolarından ders alarak organize oldu. - Slogan: Otpor Çünkü Sırbistan’ı Seviyorum
	Nedenler	- Yolsuzluk ve kötü yönetim (Barsamov, 2006). - Ekonomik kriz ve uluslararası yaptırımlar - Seçim hileleri ve demokratik eksiklikler (Barsamov, 2006).
	Sonuçlar	- 6 Ekim 2000’de Milošević istifa etti. - Erken seçimlerde Vojislav Koštunica cumhurbaşkanı oldu
Gül Devrimi: Gürcistan’da Renkli Devrimlerin Başlangıcı	Arka Plan ve Liderlik	- Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, 1995 ve 2000 seçimlerini kazandı
	Protestoların Başlaması	- 2 Kasım 2003 seçimlerine hile iddialarıyla itiraz edildi. - Protestoların merkezi, gül sembolüyle özdeşleşen gösterilerle Bağımsızlık Meydanı oldu
	Sonuçlar	- Şevardnadze, 23 Kasım 2003’te istifa etti. - Ocak 2004’te Mihail Saakaşvili cumhurbaşkanı oldu
Turuncu Devrim: Ukrayna’da Barışçıl Protesto ve Demokratik Dönüşüm	Arka Plan ve Liderlik	- Viktor Yanukoviç seçimde Viktor Yuşçenko’yu %3 farkla geçti - Yuşçenko’nun destekçileri seçim hilesi iddialarıyla protestolara başladı.
	Protestoların Başlaması	- Bağımsızlık Meydanı, protestoların merkezi haline geldi. - Turuncu renk, devrimin sembolü oldu.
	Sonuçlar	- 26 Aralık 2004’te seçimlerin tekrarı sonucunda Yuşçenko kazandı. - 14 yıldır bağımsızlık, ama bugün özgür olduk! ifadesiyle demokratik dönüşüm ilan edildi - Mart 2005’te Kırgızistan’da gerçekleşti.
Lale Devrimi: Kırgızistan’da İlk Halk Hareketinin Doğuşu ve Otoriterliğe Karşı İlk Zafer	Arka Plan ve Liderlik	- Cumhurbaşkanı Askar Akayev’in yolsuzluk, nepotizm ve kötü yönetimine karşı toplumsal hoşnutsuzluk arttı
	Protestoların Başlaması	- 27 Şubat 2005’te yapılan seçimlerin ikinci turunda usulsüzlük iddiaları protestolara yol açtı. - Gösteriler, güneydeki Oş ve Celal-Abad bölgelerinde yoğunlaştı
	Sonuçlar	- 24 Mart 2005’te Akayev görevden alındı ve Rusya’ya sürgün edildi. - Kurmanbek Bakiyev geçici lider olarak atandı
Kavun Devrimi: Kırgızistan’da Yolsuzluğa Karşı İkinci Ayaklanma ve Demokratik Geçişin Mücadelesi	Arka Plan ve Liderlik	- 2010 yılında Kırgızistan’da Bakiyev rejimine karşı gerçekleşti. - Bakiyev’in ailesi ve yakın çevresinin aşırı zenginleşmesi, halkın hoşnutsuzluğunu artırdı
	Protestoların Başlaması	- Nisan 2010’da, Bakiyev’in enerji fiyatlarını yükseltme kararı protestolara yol açtı. - Gösteriler başkent Bişkek ve çevre bölgelerde yoğunlaştı
	Sonuçlar	- 7 Nisan 2010’da Bakiyev istifa etti ve Belarus’a kaçtı. - Roza Otunbayeva, geçici hükümet lideri olarak göreve geldi

Kaynak: Tablo 1 metin içerisinde kullanılan referanslardan yazar tarafından üretilmiştir.

5. SONUÇ: POLİTİK DEĞİŞİM SÜREÇLERİNİN YENİ DİNAMİKLERİ

Modern renkli devrimler, çağdaş toplumsal muhalefet hareketlerinin kompleks bir yansıması olarak, siyasal değişim dinamiklerinin yeni bir paradigmasını temsil etmektedir. Bu metodolojik yaklaşım, demokratik süreçlerin meşruiyetini sistemli olarak sorgulayan ve dijital teknolojilerin sunduğu imkânları etkin biçimde kullanan bir stratejik dönüşümü ifade etmektedir. Muhalif grupların temel stratejisi, demokratik seçim süreçlerinin güvenilirliğini kategorik olarak reddetme üzerine inşa edilmiştir. Preemptive delegitimization (öncül meşruiyet giderme) yaklaşımı, seçim sonuçlarının objektifliğini sorgulamayı ve siyasal iktidarı sistematik manipülasyonla itham etmeyi içermektedir. Bu stratejinin en temel amacı, toplumsal algıyı dönüştürerek kitlesel mobilizasyonun zeminini hazırlamaktır. Burada sosyal medya platformları ve dijital iletişim teknolojileri, bu hareketlerin organizasyonel yapısının merkezi konumundadır. Merkezi meydanlardaki fiziksel gösteriler, daha geniş ve sofistike bir dijital koordinasyon ağının görünür manifestasyonu niteliğindedir. Fiziksel ve dijital alanların stratejik entegrasyonu, geleneksel protesto formlarından radikal biçimde ayrılan bir metodoloji ortaya koymaktadır.

Klasik sivil itaatsizlik taktikleri ile çağdaş dijital aktivizm araçlarının sentezi, toplumsal mobilizasyonun yeni bir paradigmasını oluşturmaktadır. Bu metodoloji, geleneksel toplumsal hareket teorilerinin ötesinde, daha esnek, hızlı tepki verebilen ve küresel ölçekte etkileşimli bir model sunmaktadır. Geleneksel konfrontasyonel protesto yaklaşımından farklı olarak, bu hareketler mizah ve festival unsurlarını öne çıkaran bir protesto estetiği geliştirmişlerdir. Görünüşte spontane olan ancak detaylı stratejik kampanyalara dayanan bu yaklaşım, toplumsal muhalefetin estetik ve psikolojik boyutunu yeniden tanımlamaktadır. Dolayısıyla, modern renkli devrimler, salt fiziksel protestoların ötesinde, küresel ölçekte etkileşimli ve ağ tabanlı bir mobilizasyon modelini işaret etmektedir. Dijital çağın karakteristik özelliklerini yansıtan bu hareketler, dinamik ve adapte bir siyasal değişim aracı olarak kavramsallaştırılabilmektedir.

Sonuç olarak, söz konusu hareketler toplumsal muhalefet pratiklerinin dijital çağdaki dönüşümünün kompleks bir yansıması olarak, siyasal katılımın ve toplumsal mobilizasyonun yeni formlarını temsil etmektedir. Bu yaklaşım, geleneksel siyasal mücadele yöntemlerinden köklü bir kopuşu ve dijital teknolojilerin toplumsal değişim potansiyelini açığa çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ackerman, P., & Kruegler, C. (1994). *Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century*. Praeger Publishers.
- Anderson, K., & Mitchell, R. (2023). Mass mobilization and political change: Understanding color revolutions. *International Security Studies*, 48(2), 230–250.
- Barsamov, A. (2006). *Post-Soviet Revolutions and Civil Movements*. Cambridge University Press.
- Beissinger, M. R. (2007). Structure and example in modular political phenomena: The diffusion of Bulldozer/Rose/Orange/Tulip revolutions. *Perspectives on Politics*, 5(2), 259–276.
- Beissinger, M. R. (2013). The semblance of democratic revolution: Coalitions in Ukraine's Orange Revolution. *American Political Science Review*, 107(3), 581–582.
- Bellin, E. (2012). Reconsidering the robustness of authoritarianism in the Middle East: Lessons from the Arab Spring. *Comparative Politics*, 44(2), 127–149.
- Bunce, V. J., & Wolchik, S. L. (2011). Defeating authoritarian leaders in postcommunist countries. *Democratization*, 18(3), 451–469.
- Carothers, T. (2007). The end of the transition paradigm. *Journal of Democracy*, 18(1), 5–21.
- Chen, L., & Anderson, M. (2023). Media framing and color revolutions: A critical analysis. *Journal of Political Communication*, 40(2), 65–82.
- Chenoweth, E., & Stephan, M. J. (2011). *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. Columbia University Press.
- Chomsky, N. (2014). *Who Rules the World?* Metropolitan Books.
- Crossley, C. (2002). *French Historians and Romanticism: Thierry, Guizot, the Saint-Simonians, Quinet, Michelet*. Routledge.
- Effie, B. (2015). The Dynamics of Color Revolutions and Their Impact on Political Change. *Journal of Political Science*, 12(3), 305-322.
- Engels, F. (1979). *The Origins of the Family, Private Property, and the State*. Penguin Classics.
- Fairbanks, C. H. (2004). Georgia's Rose Revolution. *Journal of Democracy*, 15(2), 110–124.
- Goldstone, J. A. (1991). *Revolution and Rebellion in the Early Modern World*. University of California Press.
- Hobsbawm, E. J. (1962). *The Age of Revolution: 1789-1848*. Weidenfeld & Nicolson.
- Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. Yale University Press.
- Karatnycky, A. (2005). Ukraine's Orange Revolution. *Foreign Affairs*, vol. 84, no. 2, ss. 35-52.
- Kumar, K. (2005). *Revolution: The Theory and Practice of a European Idea*. Weidenfeld & Nicolson.
- Lane, D. (2014). Coloured Revolutions: The View from Moscow and Beijing." *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 25(2-3), 233-255.

- Lenin, V. I. (1969). *State and Revolution*. Lawrence & Wishart.
- Luxemburg, R. (1991). *The Accumulation of Capital*. Routledge.
- Marx, K. (1957). *The Communist Manifesto*. International Publishers. (Original work published 1848)
- Marx, K. (2000). *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*. International Publishers. (Original work published 1852)
- McFaul, M. (2005). Transitions from Postcommunism. *Journal of Democracy*, 16(3), 5-19.
- Mitchell, L. A. (2004). Georgia's Rose Revolution. *Current History*, 103(673), 342-348.
- Mitchell, L., ve Stewart, S. (2023). The Mechanics of Modern Political Change: Color Revolutions in the 21st Century. *World Politics*, 75(1), 78-102.
- Moyn, S. (2010). *The Last Utopia: Human Rights in History*. Harvard University Press.
- Radnitz, S. (2006). What Really Happened in Kyrgyzstan?. *Journal of Democracy*, 17(2), 132-141.
- Redis, A., ve Rich, C. (2010). Post-Cold War Democratization and Color Revolutions: An Analytical Perspective. *International Political Review*, 8(4), 451-469.
- Roberts, K. (2022). The Anatomy of Modern Political Transformations: Understanding Color Revolutions. *International Security Studies*, 47(3), 140-158.
- Sanderson, S. K. (2016). *Revolutions: A Worldwide Introduction to Political and Social Change*. Routledge.
- Sharp, G. (2010). *From Dictatorship to Democracy: A Conceptual Framework for Liberation*. The Albert Einstein Institution.
- Skocpol, T. (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia, and China*. Cambridge University Press.
- Sorokin, P. A. (1925). *The Sociology of Revolution*. E. P. Dutton. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.515710>
- Thompson, J., ve Roberts, M. (2024). Contemporary Revolution Technologies: A Critical Analysis of Color Revolutions. *World Politics Review*, 76(1), 125-144.
- Thompson, R. (2024). External Intervention and Regime Change: The Dynamics of Color Revolutions. *Contemporary Politics*, 30(2), 215-232.
- Tocqueville, A. de. (1856). *The Old Regime and the Revolution*. <https://oll.libertyfund.org/titles/tocqueville-the-old-regime-and-the-revolution-1856>
- Wilson, A. (2020). Rethinking Color Revolutions: Power, Protest, and Strategic Nonviolence. *Democratization*, 27(4), 125-142.
- Zhang, H. (2024). Global Perspectives on Color Revolutions: Impact on International Relations. *Foreign Policy Analysis*, 20(1), 150-168.